

A „Jó kis hely” közösségi terek működésének időközi értékelése

- Előzetes elemzés -

2019. április

Készítette:

Kocsis Attila és Marozsán Csilla

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
Az értékelés módszertana	4
A kérdőíves adatfelvétel eredményei	5
A megvalósítás helyszínei	5
Pályázók és pályázatok.....	8
Személyi feltételek	10
Programok, szolgáltatások	12
Szakmai kapcsolatok.....	12
Nehézségek	13
Az első sikerek	14
Segítségkérés a kiemelt programtól.....	15
A szakmai munka perspektívái	15
A mentor program tapasztalatai	15
A pályázatok megvalósítása	15
A közösségi terek munkatársai.....	16
Programok, szolgáltatások	17
Fenntarthatóság	18

Bevezetés

A Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak a kiemelt Gyerekesély Programban¹ mentorszervezetként feladatai közé tartozik az Európai Unió program² keretében kialakított „Jó kis hely”-ek értékelése.

Az újonnan létrejövő kistéleplési intézmények komplex vizsgálatának fókuszában a következő témák állnak:

- mennyiben és milyen módon képesek az új szolgáltatások hozzájárulni a projekt célkitűzéseinek megvalósulásához,
- milyen kimeneteket, eredményeket produkálnak ezek az intézmények,
- milyen pozitív változások észlelhetők az elsődleges célcsoport körében alapvető kompetenciáikat, a köznevelés rendszerében való előmenetelüket, a számukra szükséges ellátásokhoz, szolgáltatásokhoz való hozzáférést, az őket segíteni hivatott intézményekkel való kapcsolatukat, a helyi közösség aktivitását és annak közösségként való működését tekintve,
- milyen pozitív változások figyelhetők meg a helyi szakemberek körében a szakmai együttműködések terén a projektidőszak során.

A programértékelés célja, hogy a fentiek vizsgálatából leszűrt tapasztalatokat összegezze, a „Jó kis hely”-ek működése kapcsán feltárt pozitív változásokról visszajelzést adjon a szakpolitikai döntéshozók számára, javaslatokkal éljen az új intézmények eredményesebb és fenntartható működtetése kapcsán, elősegítve mindezzel a „Jó kis hely” közösségi terek állami normatív finanszírozásba kerülését.

Jelen tanulmány ennek a komplex vizsgálatnak az első eredményeit összegzi a „Jó kis hely”-ek működtetésének kezdeti időszakában. Áttekintést ad a projektek előrehaladásáról, a programhelyszíneken megvalósuló programok, szolgáltatások általános jellemzőiről, a JKH-k által kialakított szakmai együttműködések intenzitásáról. Ezek mellett kitér arra is, hogy az újonnan létrejött intézmények milyen nehézségekkel találták szemben magukat a projektidőszak első felében, illetve, hogy milyen sikereket értek el ebben a periódusban.

---

¹ EFOP-1.4.1-17 Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása

² EFOP-1.4.3-16 Jó kis hely – Biztos Kezdet Gyerekházak és kistéleplési komplex gyermekprogramok támogatása

Az értékelés módszertana

Az értékelés alapjául egy többféle módszertani eszközt alkalmazó kutatás szolgált. 2019 februárjában kérdőíves vizsgálat keretében gyűjtöttünk adatokat és nem számszerűsíthető információkat a JKH-k településeken belüli elhelyezkedéséről, az épületek fizikai paramétereiről, az azokat fenntartó szervezetekről, a közösségi terek programjairól, szolgáltatásairól, szakmai kapcsolatairól, az azokban dolgozók végzettségéről, munkaidejéről. Felmértük továbbá, hogy a közösségi terek munkatársai milyen problémákkal szembesültek a településeken, és arról is kérdeztük őket, hogy milyen nehézségekről illetve sikerekről tudnak beszámolni a projektek megvalósításával összefüggésben.

A kérdőíves adatfelvétel idején 42 nyertes „Jó kis hely” pályázat volt, ezek közül azonban még csak 34 esetben kezdtek meg a megvalósítást. Lekérdezésre végül 32 JKH vonatkozásában került sor, mivel két programhelyszínen olyan fázisban voltak a projektek, hogy érdemi információk még nem álltak rendelkezésre. A kérdőívben szereplő kérdések megválaszolására az intézmények szakmai vezetőit kértük fel, emellett egy kérdéscsoport esetében (mik a település legfőbb problémái, milyen hatást várnak a JKH működésétől, fennmarad-e a közösségi tér hosszabb távon, részt vettek-e az MMSZ képzésén) minden elérhető megvalósítót megkérdeztünk, így utóbbiakkal kapcsolatban 86 válaszadó véleményét ismerjük.

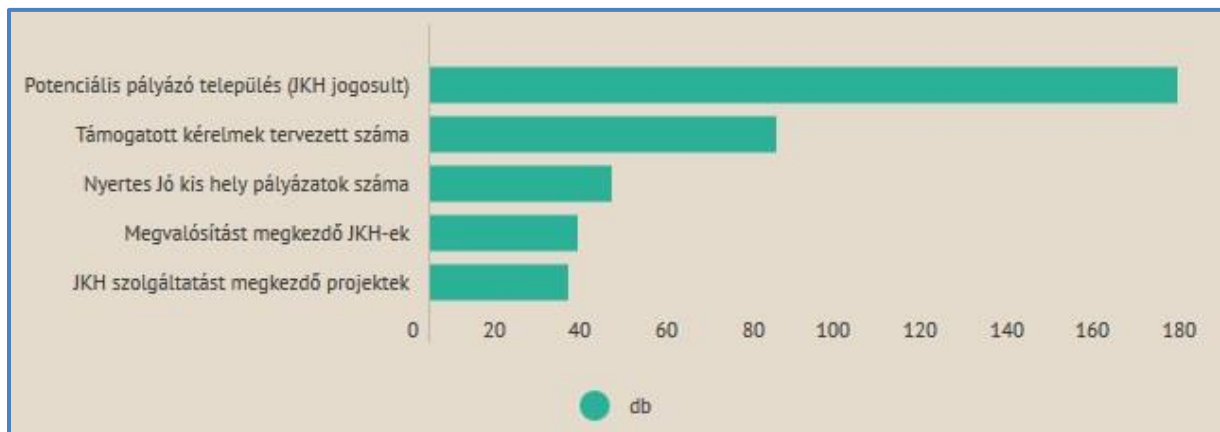
A kutatás másik pillérét az MMSZ „Jó kis hely”-eket mentoráló munkatársai – 13 kolléga végezte ezt a feladatot a vizsgálat idején – által írt úgynevezett havi mentori beszámolók feldolgozása jelentette. Ezeket a beszámolókat a közösségi tereket látogató, azok tevékenységét nyomon követő máltai munkatársak készítették havi rendszerességgel, mentori munkájukat dokumentálandó. Ezekből a 2018. április és december között született anyagokból szisztematikusan kigyűjtöttük azokat az információkat, amelyek a projektek infrastrukturális és humánkapacitás-fejlesztési elemeinek megvalósításával, a szakmai stábok jellemzőivel, a szolgáltatások, programok elindításával, működtetésével és az elvárt indikátorok teljesítésével kapcsolatosak. Elemzésünkben az ezekből leszűrt tapasztalatokra is támaszkodunk.

A kérdőíves adatfelvétel eredményei

A megvalósítás helyszínei

A „Jó kis hely” pályázat benyújtására jogosult települések kiválasztása meghatározott demográfiai és szociális mutatók mentén történt, így azok sok szempontból hasonló helyzetűnek tekinthetők: 1000 lakosnál kevesebbel rendelkező, nem csökkenő gyerekszámú települések, ahol a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők aránya meghaladja az 50%-ot, a 0-18 év közöttiek száma pedig eléri a 20 főt.

Ezen kritériumok alapján 173 olyan települést azonosított a pályázati felhívás, ahol a programot meg lehet valósítani, és 80 db támogatott kérelemmel számolt előzetesen a kiíró. Ahogy korábban említettük, az adatfelvételkor 42 nyertes pályázat volt, melyből 34 esetben kezdtek el a megvalósítást. Két helyszínen a szolgáltatás beindítása még csak kezdeti fázisban tartott, így a kutatásba 32 működő JKH-t vontunk be. Mivel az érintett települések közül egy helyen két JKH is működik, 31 településen vizsgáltuk az újonnan létrejött közösségi terek működését.³

1. ábra: A JKH működtetésére pályázni jogosult és az azt ténylegesen működtető települések száma

A kutatásba bevont 32 projekt Magyarország 3 régiójának (Dél-Dunántúl, Észak-Alföld, Észak-Magyarország) 15 járásában valósul meg.⁴ Az érintett járások neveit és az azokban működő „Jó kis hely”-ek számát az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

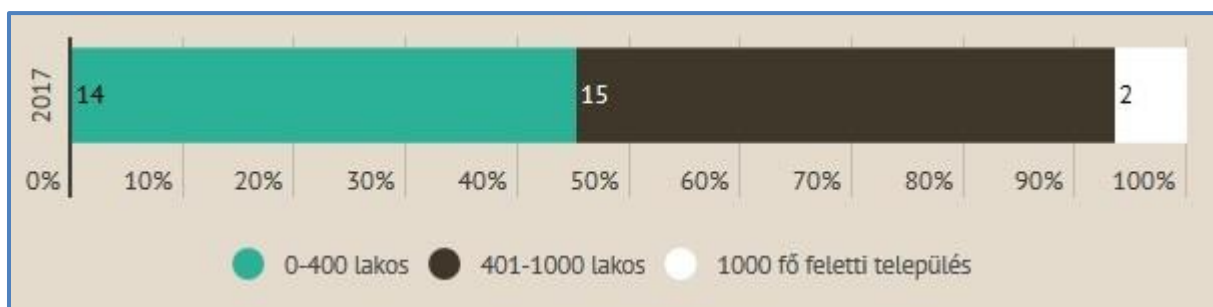
³ E sorok írásakor további „Jó kis hely pályázatok” vannak elbírálás alatt, ezért a további adatfelvételeknél várhatóan bővülni fog a projektek és a bevont települések száma.

⁴ A nyertes, de visszaadott projektek helyszíneinek területi megoszlása a következő: Észak-Magyarország 2, Dél-Dunántúl 3, Észak-Alföld 2, Dél-Alföld 1. Az a 2 helyszín, ahol elkezdődött a projekt, de nem indult el a szolgáltatás, a Dél-Dunántúli és az Észak-Alföldi régióban van.

Régió	Járás	Projektek száma (szolgáltatást megkezdettek)
Dél-Dunántúl	Barcsi	3
Dél-Dunántúl	Kaposvári	4
Dél-Dunántúl	Siklói	2
Dél-Dunántúl	Sellyei	1
Dél-Dunántúl	Pécsváradi	1
Dél-Dunántúl	Szigetvári	3
Dél-Dunántúl	Hegyháti	1
Észak-Alföld	Vásárosnaményi	5
Észak-Alföld	Fehérgyarmati	5
Észak-Magyarország	Pétervásárai	1
Észak-Magyarország	Cigándi	1
Észak-Magyarország	Mezőkövesdi	1
Észak-Magyarország	Tiszaújvárosi	2
Észak-Magyarország	Edelényi	1
Észak-Magyarország	Ózdi	1

1. táblázat: A kutatásba bevont JKH-k területi megoszlása

Annak ellenére, hogy a pályázni jogosult településeket meghatározott kritériumok alapján választották ki, esetükben az említett mutatók értékei jelentős szórást mutatnak, így a települések korántsem alkotnak homogén csoportot. A KSH 2017-es adatai alapján a 31 településből 14 db 0 és 400 közötti lakosságú, 15 db 401-900 fős, míg 2 keleti határ menti település lakosság száma ebben az időszakban már meghaladta az 1000 főt.

2. ábra: A JKH programhelyszínek lakosság szám szerinti megoszlása

Jelentős különbségek mutatkoznak a 0-17 év közötti korosztály létszámában is. A KSH 2017-es adatai szerint a legkevesebb 0-17 év közötti lakossal rendelkező településen az ebbe a korcsoportba tartozók száma 28, míg a legtöbb ilyen korú lakossal rendelkező településen ez a szám 241 fő.

A felhívás megjelenésének időszakában minden potenciális pályázó településen 50% felett volt az RGYK-ban részesülők aránya, mára azonban a 2017-es adatok alapján a 31 településből csak 19-re, a szolgáltatást elindítók 61%-ára igaz ez a megállapítás.

3. ábra: A JKH-t működtető települések megoszlása abból a szempontból, hogy az RGYK-ban részesülők aránya eléri-e az 50%-ot (2013-as és 2017-es adatok)

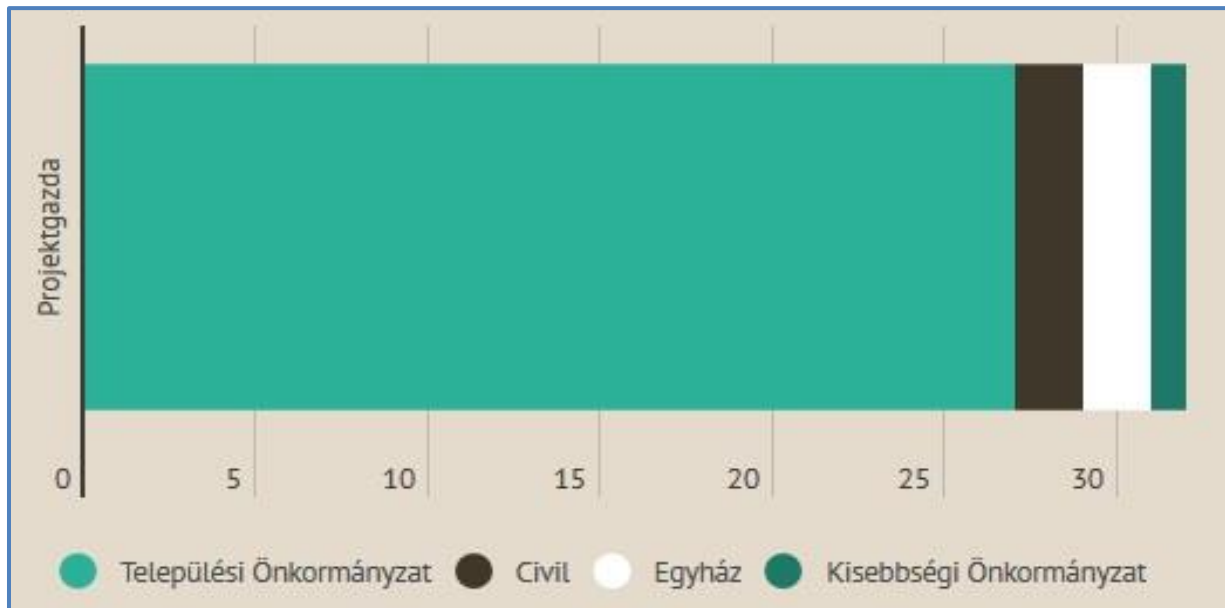
A legfontosabb demográfiai és szociális mutatók terén tapasztalható szórás jelzi, hogy az egyes települések nem ugyanolyan eséllyel lesznek képesek teljesíteni a projektben meghatározott indikátorokat. Bizonyos esetekben kifejezetten nehéz lesz megfelelni annak az elvárásnak, hogy az igénybevevők között a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők aránya érje el az 50%-ot. A probléma hátterében olyan szakpolitikai beavatkozások állnak, amelyek nincsenek közvetlen összefüggésben a JKH-k működésével, mégis hatással vannak az indikátorok teljesíthetőségére.

2013 óta több olyan kormányzati intézkedés is született, amelyek hatására országos szinten évről-évre csökken a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő 0-24 évesek száma és aránya. A trendet jól jelzi, hogy a támogatásban részesítettek száma a 2012-es 572 ezres szintről 2017-re 340 ezerre csökkent. A közmunkaprogramok kiterjesztése és így a háztartások jövedelmének növekedése miatt a jövedelemhatárhoz kötött ellátásból sokan kiszorultak. Az ingyenes tankönyvhöz alanyi jogon való hozzáférés kiterjesztése és az ingyenes intézményi étkeztetésben részesülők körének bővítése pedig azt eredményezi, hogy a szülők, családok a korábbihoz képest kevésbé motiváltak az RGYK igénylésére, mivel anélkül is hozzájutnak ezekhez a kedvezményekhez.⁵

⁵ Bővebben ld.: Tóth Judit Nikolett: A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű minősítéssel rendelkező gyermekek és nagykorú gyermekek jellemzői, 2013-2017

Pályázók és pályázatok

A kiírás lehetővé tette, hogy települési és nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek és egyházak is pályázhassanak JKH közösségi terek létrehozására, működtetésére. Az említett szervezetek közül elsősorban a települési önkormányzatok éltek ezzel a lehetőséggel. A pályázatok megvalósítója 27 helyszínen települési önkormányzat (84%), 2-2 esetben civil szervezet illetve egyház a megvalósító, 1 JKH-t pedig nemzetiségi önkormányzat működtet.

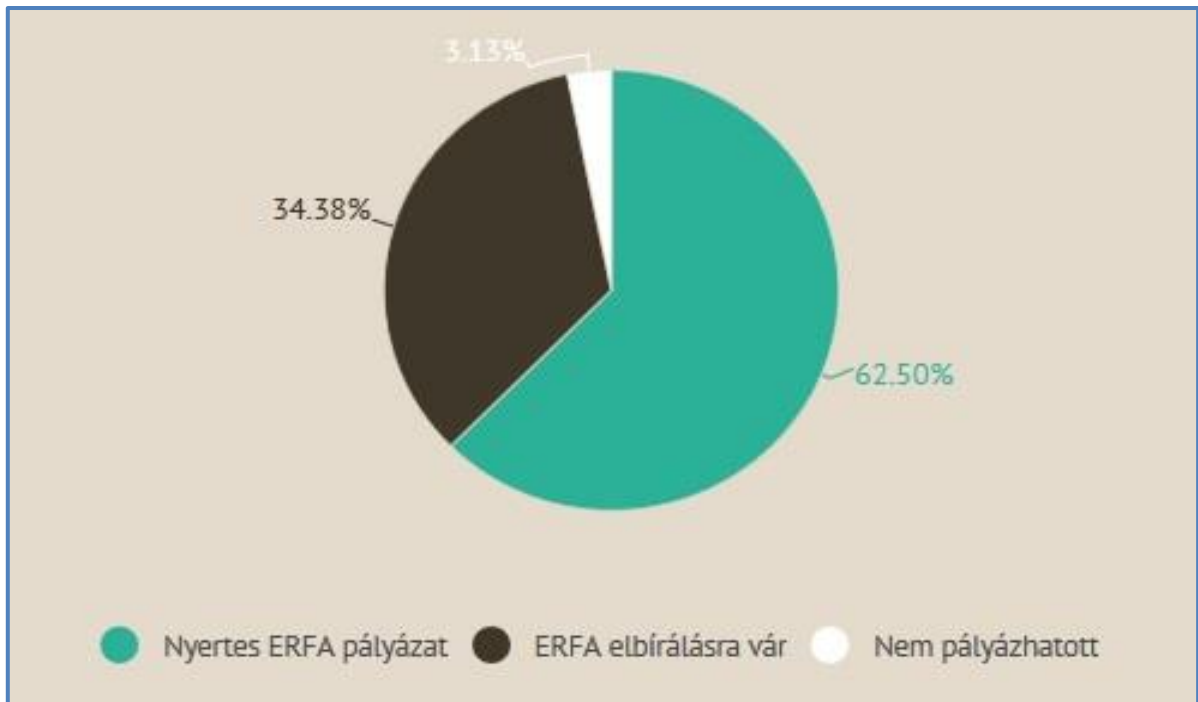
4. ábra A JKH projektek megoszlása a pályázó szervezetek jellege szerint

A közösségi terek létrehozása egy olyan pályázati konstrukcióban történik, amelynek pályázat-technikailag két, egymástól elkülönülő, de a megvalósításban egymásra épülő eleme van⁶. A pályázók külön igényelhetek ERFA típusú támogatást a JKH-k épületeinek felújítására, és egy másik pályázatban ESZA forrást a szakmai tevékenységek megvalósítására. A közösségi terek létrehozására, működtetésére szolgáló források ilyenfajta elkülönítése és a bírálati folyamatok elhúzódása azt eredményezte, hogy a szakmai tevékenységek megvalósítása ugyan mindenhol megkezdődött, de a 32 programhelyszín közül csak 20 (62,5%) rendelkezik nyertes ERFA pályázattal. Ez azt jelenti, hogy 11 (34,4%) esetben továbbra sem bírálták el az ERFA pályázatot, míg 1 esetben ilyen nem nyújtottak be, mert egyéb pályázatuk miatt nem voltak jogosultak arra.

http://epa.oszk.hu/03100/03107/00004/pdf/EPA03107_antropolus_2018_1_087-097.pdf

⁶ ESZA: EFOP-1.4.3-16 Jó kis hely – Biztos Kezdet Gyerekházak és kistérségi komplex gyermekprogramok támogatása és az ERFA: EFOP 2.1.2-16 Gyerekesély programok infrastrukturális háttere

5. ábra: A JKH projektek ERFA pályázatainak megoszlása az elbírálás szempontjából

Ha projekt-technikai szempontból szükséges volt is ez a fajta konstrukció, a szakmai megvalósítást bizonyosan hátráltatja az ESZA és ERFA pályázatok időben egymástól eltérő beadása, bírálata, megvalósítása.

Az ERFA pályázatok elbírálásának csúszásából adódóan, illetve azért, mert a felújítások kivitelezése időigényes feladat, a JKH-k 53%-a, 17 közösségi tér nem a véglegesnek szánt helyszínen működik. Gyakran a véglegesnek szánt helyszínen működő JKH-k helyzete is átmeneti, mert a közeljövőben megkezdődő felújítások idejére ki kell majd költözniük ezekből az épületekből. Az ERFA-t igénylő projektek között szinte nincs olyan, ahol a jövőben a közösségi teret ne költöztetnék át valamilyen más helyre.

Márpedig az ideiglenes helyszínen való működtetés bizonyosan nem segíti a közösségi terekben folyó szakmai munkát. A pályázni jogosult szolgáltatáshiányos kistelepüléseken sok esetben nincs megfelelő helyszín, ahol a szakmai tevékenységek zavartalanul, a szükséges szakmai színvonalon lennének megvalósíthatók. Ráadásul a közösségi tér helyszínének megváltoztatása a projektidőszak alatt jó eséllyel megnehezíti az újonnan indult szolgáltatás beágyazódását.

Az infrastrukturális fejlesztésekhez hasonlóan az ESZA pályázatok megvalósítása is eltérő ütemben zajlik az egyes településeken. A szolgáltatások elindításában rendkívül nagy a szórás. Legkorábban 2018. február és március időszakában kezdtek el működni egyes közösségi terek. Ebbe a kategóriába tartozik 12 JKH, az összes helyszín 38%-a. Ugyanakkor van 6 intézmény (19%), ami 2018 októberében vagy annál később nyitott ki. A legkésőbbi nyitás 2019 januárjára esik.

Személyi feltételek

A hátrányos helyzetű településeken a társadalmi felzárkózást célzó fejlesztések során gyakran gondot jelent a magasan képzett, a pályázati előírásoknak megfelelő munkaerő megtalálása. A kérdőívekből származó adatok azt mutatják, hogy a közösségi terekben elviekben a legtöbb esetben rendelkezésre áll a kellő számú és megfelelő végzettségű munkatárs, mivel az előírt személyi feltételeknek formálisan egy kivételével minden JKH megfelel. Az egyre inkább általánossá váló szakember-hiány azonban ezeken a településeken is érezteti hatását, ugyanis a mentori beszámolókból tudható, hogy bizonyos esetekben a közösségi térben ténylegesen jelen levő dolgozók létszáma elmarad a projektben foglalkoztatottakétól.⁷

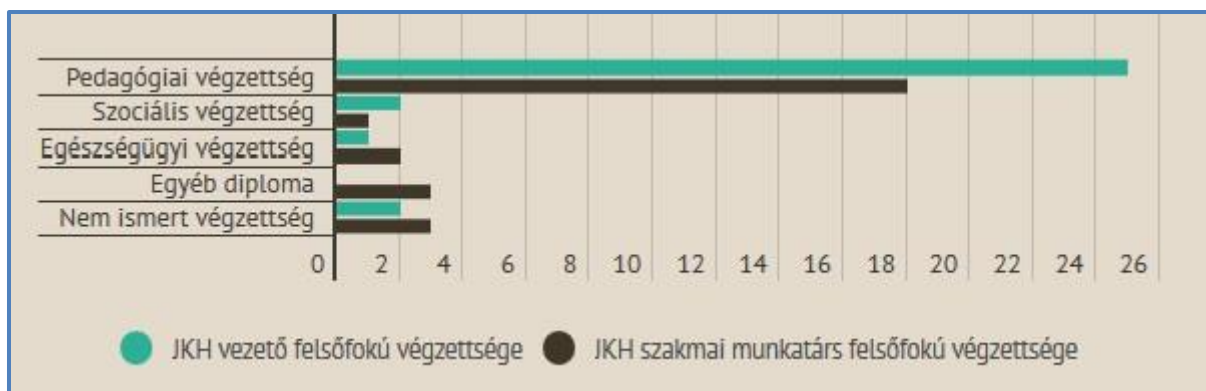
A közösségi terek szakmai vezetőitől származó információk alapján egyetlen JKH van, ahol az előírtnál kevesebb, nevezetesen 2 főt foglalkoztatnak. 24 helyszínen 3 fő van állományban, 7 helyszínen pedig 4. Ami a JKH-k munkatársainak iskolai végzettségét illeti, összességében azt mondhatjuk, hogy a legtöbb esetben a megvalósítók meg tudtak felelni a pályázati kiírásban foglaltaknak.

A JKH-k szakmai vezetőinek döntő többsége, 32-ből 30 (94%) rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Szakképzettség szempontjából a pedagógiai végzettségűek (pedagógus, óvodapedagógus, szociálpedagógus, gyógypedagógus) vannak többségben közöttük, ebbe a kategóriába tartozik a szakmai vezetők 78%-a (25 fő). 2-en (6%) szociális végzettségűek, egy embernek (3%) egészségügyi végzettsége van, míg kettőnek nem ismert a pontos szakképzettsége.

A JKH-k szakmai munkatársainak 84%-a, 32-ből 27 ember rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Rajtuk kívül 4 munkatárs legmagasabb iskolai végzettsége az érettségi, míg egy személy végzettsége nem ismert. A diplomával rendelkező szakmai munkatársak körében is túlsúlyban vannak azok, akik pedagógiai területen szereztek valamilyen szakképesítést. 18 fő, a szakmai munkatársak 67%-a tartozik ebbe a kategóriába. Mindössze egy 1 személy van, aki szociális végzettségű (3,7%), 2 embernek pedig egészségügyi végzettsége van (7,4%). 3 olyan munkatársról tudunk, aki egyéb típusú diplomával rendelkezik (11,1%), míg 3 munkatárs szakképzettsége nem ismert.

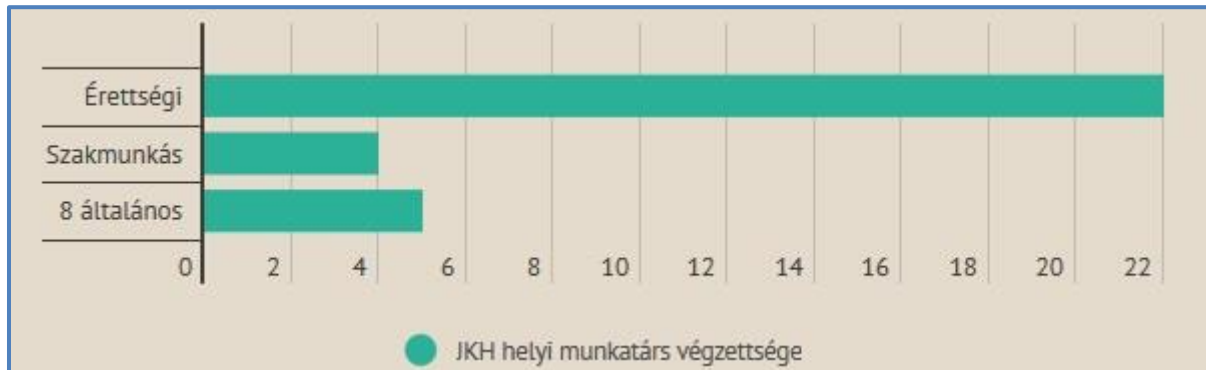
---

⁷ A kérdőíves felmérés adatainak és a mentori beszámolókból származó információk összevetésével az elemzés második részében foglalkozunk részletesen. Itt csupán jelezzük, hogy bizonyos esetekben diszkrépancia van a különböző adatforrások között.

6. ábra: A JKH-k felsőfokú végzettségű szakmai vezetőinek és szakmai munkatársainak szakképzettség szerinti megoszlása

A JKH-k helyi segítőinek esetében a pályázat által előírt legmagasabb iskolai végzettség a 8 általános volt. Érdekes módon a közösségi terek elviekben messze túlteljesítik ezt az elvárást. A JKH-k helyi segítői pozícióban lévő munkatársai közül a többség, 22 fő (69%) legalább érettségivel rendelkezik, 4-en pedig szakmunkás végzettségűek (12%). Mindössze 5-en vannak (16%), akiknek a 8 általános a legmagasabb végzettsége. Ezen kívül egy helyről tudunk, ahol a pozíció nincs betöltve.

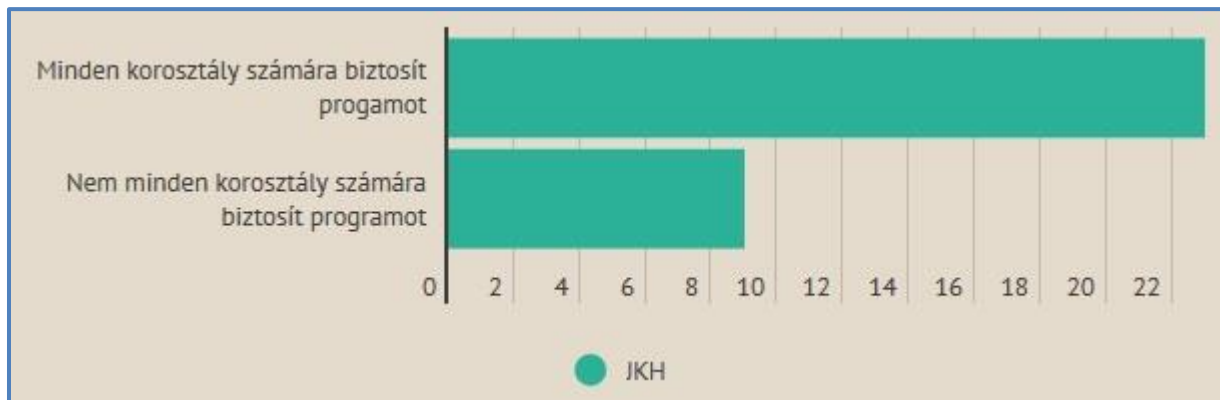
7. ábra: A JKH-k helyi munkatársainak végzettség szerinti megoszlása

A pályázatok sikeres lebonyolításához nem csak a minden szempontból megfelelő szakemberek és helyi segítők megtalálására van szükség, hanem arra is, hogy a közösségi terekben stabil munkahelyi stábok alakuljanak ki, amelyek képesek az intézményeket folyamatosan, kiszámítható módon működtetni. Az adatok azonban sajnálatos módon azt mutatják, hogy a fluktuáció már a programidőszaknak ebben a szakaszában is megfigyelhető. 14 JKH esetében, azaz a programhelyszínek 44%-ánál volt már változás a projektmenedzsmentben és/vagy a szakmai stábben.

Programok, szolgáltatások

Ahogy korábban említettük, nagy különbségek mutatkoztak abban, hogy az egyes JKH-k mikortól kezdve tudták elindítani programjaikat és szolgáltatásaikat. Ebből adódik, hogy az adatfelvétel idejében bizonyos közösségi terek még csak első programjaikat bonyolították, míg más intézmények jóval előrébb jártak ebben a folyamatban. Ennek megfelelően a JKH-k által megvalósított programok és elindított szolgáltatások számában nagy szórás mutatkozik. Van olyan programhelyszín, ahol ekkor 30 féle program illetve szolgáltatás futott, míg más helyen csak 2 fajta. Összességében azt mondhatjuk, hogy a kiépült program- és szolgáltatásstruktúrával rendelkező, rendszeresen működő közösségi tereknek jellemzően 9-10 féle programjuk, szolgáltatásuk volt ebben az időszakban.

A pályázati kiírás a JKH-k elsődleges célcsoportjaként a 0-25 év közötti gyermekeket, fiatalokat és szüleiket jelöli meg. További célcsoportként említi azt a helyi és tágabb közösséget, amiben az előbbiek élnek. Ebből következően fontos kérdés, hogy a vizsgált közösségi terek mennyiben képesek megcélozni és elérni a kiírásban megjelölt csoportok minél szélesebb körét. Az adatok azt mutatják, hogy a JKH-k 72%-a, 23 intézmény valamennyi korcsoport számára kínál programokat, szolgáltatásokat. 28%-uk, 9 közösségi tér azonban nem biztosít minden korcsoport részére programelemeket. Jellemzően azokat a szolgáltatásokat, programokat nem alakították még ki ezeken a helyszíneken, amelyek a 26-54 év közötti korosztályt, az 55 év felettieket és kifejezetten a szülőket kellene, hogy megcélozzák. Vannak ugyanakkor olyan programelemek is, amelyeket a közösségi terek többségében már elindítottak, ilyenek a tanoda típusú szolgáltatások és a sportprogramok.

8. ábra: A JKH-k megoszlása abból a szempontból, hogy milyen korosztályok számára biztosítanak programokat

Szakmai kapcsolatok

Ami a közösségi tereknek a települések életébe, közelebről a helyi szakmai hálózatokba való beágyazódását illeti, azt mondhatjuk, hogy ezen a téren a JKH-k saját bevallásuk szerint nagy lépéseket tettek már a projektidőszaknak ebben a szakaszában is. A JKH-k közel

kétharmadára, egészen pontosan 66%-ára jellemző, hogy szakmai kapcsolatainak kiterjedtsége közepes mértékű.⁸

A közösségi terek 34%-a pedig kifejezetten sok szakmai kapcsolattal rendelkezik. A szakmai együttműködések intenzitása helyszínenként és egy-egy JKH-nak a különböző szereplőkkel való kapcsolatát tekintve is változó, de általában elmondható, hogy a közösségi terek többsége jellemzően alkalmanként működik együtt a többi intézménnyel, szereplővel. Az adatok tehát azt mutatják, hogy a településeken újonnan megjelenő JKH-k már kiépítettek valamiféle kapcsolatot a releváns szereplők többségével, de a rendszeres, szisztematikus együttműködés – bár erre is van példa – még kevésbé jellemző.

A meglepően jó eredményt magyarázza, hogy sok esetben a szomszédos településeken dolgozó, helyben beágyazott, kiterjedt szakmai kapcsolatokkal rendelkező szereplőket alkalmaznak szakmai vezetőként. Az egyébként jellemzően a térségi családsegítő vezetőjeként, a szomszédos település iskolaigazgatójaként, vagy lelkeseként tevékenykedő szakemberek pedig a JKH-k működtetése során is támaszkodnak már meglévő kapcsolatrendszerükre.

Nehézségek

Kérdőíves kutatásunkban nem csupán számszerűsíthető adatokat, információkat gyűjtöttünk, hanem többek között arról is szerettünk volna visszajelzést kapni, hogy a JKH-k dolgozói milyen települési szinten jelentkező, megoldásra váró problémákat látnak, illetve, hogy miként értékelik eddigi szakmai munkájukat, mennyire bíznak a közösségi tér hosszú távú fennmaradásában.

A közösségi terek szakmai vezetői által említett települési szintű problémákat két nagyobb csoportba oszthatjuk: strukturális és az ezek tüneteiként jelentkező, a települési lakosság körében tapasztalt problémákra.

---

⁸ A „Jó kis hely”-eket kategorizáltuk abból a szempontból, hogy a települési és a környéki intézmények, szakemberek, szolgáltatók közül mennyivel vannak kapcsolatban. Az említettek kevesebb, mint 30%-ával kapcsolatban álló JKH-kat tekintettük kevés szakmai kapcsolattal rendelkezőnek, a releváns szereplők 30-60%-ával kapcsolatban állókra mondjuk azt, hogy szakmai kapcsolataik kiterjedtsége közepes mértékű, míg a releváns szereplők több mint 60%-ával kapcsolatban lévő JKH-k a sok szakmai kapcsolattal rendelkező kategóriába kerültek.

9. ábra: A JKH-k szakmai vezetői által leggyakrabban említett problémák a településeken

Nem meglepő módon a hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos településeken működő JKH-k vezetői a leggyakrabban azokat a strukturális problémákat említették, amelyek alapvetően meghatározzák az ott élők társadalmi helyzetét, perspektíváit. Ilyen a szegénység, a munkahelyek hiánya, az alacsony iskolázottság, a szolgáltatáshiányosság és a megfelelő közösségi közlekedés hiánya. Bár a megfogalmazások különbözőek voltak, a lakosság körében tapasztalt problémák közül azokat emelték ki leggyakrabban, amelyek a társadalmi dezintegrációval, a helyi közösség hiányával hozhatók összefüggésbe. Ilyen a településen belüli összetartás hiánya, a különböző társadalmi csoportok közötti távolságtartás, a perspektívatlanság, a motiválatlanság.

A JKH-k munkatársainak nem csak az előzőekben említett problémákra kell valamilyen választ találniuk. Visszajelzéseikből kiderül, hogy az újonnan kialakított közösségi terek működtetése kapcsán is adódtak különféle nehézségek. Válaszaik alapján a legtöbb gondot a lakosság különböző csoportjainak a megszólítása, bevonása, a sokszor bonyolult és hosszadalmas eszközbeszerzési eljárások lebonyolítása valamint a közösségi tér mindennapi működésének dokumentálásához szükséges adminisztrációs rendszer kialakítása okozta.

Az első sikerek

A problémák sokasága ellenére a JKH-k sikereket is elkönnyvelhetnek. A szakmai vezetők által leggyakrabban említett pozitívum, hogy a projektidőszaknak ebben a szakaszában már sikerült elérni, hogy a közösségi teret rendszeresen látogassa a lakosság egy vagy több csoportja. Voltak olyan válaszadók is, akik a szakmai együttműködések kialakításában elért eredményeket emelték ki pozitívumként.

Segítségkérés a kiemelt programtól

A JKH-k vezetőinek visszajelzései alapján az is tudható, hogy a megvalósítók mely területeken várnak segítséget a projekteket kísérő kiemelt programtól. Összességében elmondható, hogy a közösségi terek munkatársai rendkívül változatos feladatokban számítanak a mentor program szakembereire. A leggyakrabban említett dolog, amiben segítségre van szükségük, a projektdokumentáció kialakítása és napi szintű vezetése. Komoly igény mutatkozik emellett arra is, hogy a kiemelt program segítse a JKH-k közötti tapasztalatcserét és a különféle szakmai műhelyek megszervezését. Segítséget kérnek továbbá programjaik megtervezéséhez, de arról is érkezett visszajelzés, hogy adott esetben a kiemelt program munkatársaival együttműködve valósítanának meg programokat. Ritkábban fordult elő a válaszok között, de azt is szeretnék a közösségi terek, hogy a mentor program a különböző korcsoportok elérésében, a szakmai kapcsolatok kiépítésében, a fenntartóval való kommunikáció javításában vagy épp a fejtetvesség kezelésében támogassa őket.

A szakmai munka perspektívái

Ami a JKH-k jövőjét illeti, az azokban dolgozók szinte teljesen egységesek ennek megítélésében. A megkérdezettek 94%-a szerint a közösségi terek fenn fognak maradni hosszabb távon is, mert véleményük szerint a szolgáltatásokra igény és szükség van. Bízunk abban, hogy a jövőben is lesz forrás a működtetésükre.

A szakemberek és helyi segítők ugyanakkor csak bizonyos feltételek teljesülése mellett látják fenntarthatónak a „Jó kis hely”-eket. Véleményük szerint a közösségi terek hosszú távú fennmaradásához szükséges, hogy legyenek olyan szakemberek, akik képesek ellátni a működtetéssel járó feladatokat, és hogy normatív alapú források biztosítsák a működésüket. Kiemelték még, hogy ezek mellett a helyi döntéshozók támogató hozzáállása is elengedhetetlen, és a fennmaradásukhoz az is kell, hogy a JKH-k képesek legyenek a kistélepülések életének szerves részévé válni.

A mentor program tapasztalatai

A pályázatok megvalósítása

A JKH-k mentorálását végző máltai munkatársak beszámolója a kérdőíves kutatásból származó adatokhoz hasonlóan jelzik, hogy a projektek előrehaladását számos tényező nehezíti. Ahogyan korábban említettük, az ERFA pályázatok elbírálásának elhúzódása alapvetően meghatározza a közösségi terek működésének feltételeit. A települések sok helyütt nem tudnak olyan ideiglenes helyszínt biztosítani a JKH-k számára, amely igazán alkalmas lenne az eredetileg elképzelt szakmai tervek megvalósítására. Az ideiglenesen használt épületek mérete jellemzően nem megfelelő – túl kicsi vagy túl nagy –, esetleg nem fűthetők, vagy nem csupán erre a célra használják őket. Előfordul, hogy a JKH valamilyen előadóban,

tanácsteremben, hivatali aulában vagy épp a helyi könyvtár, művelődés ház egyik termében kapott helyet. Ez a probléma az eszközbeszerzésekre is kihat, a projektekbe betervezett eszközök egy részét ugyanis források hiányában nem tudják beszerezni, vagy ha már rendelkezésre állnak, az ideiglenes helyszínen nem tudják használni őket. Emellett olyan is tapasztalható, hogy a nehezen beszerezett dolgokat letakarva, bedobozolva tartják, így védve őket az elhasználódástól.

A kialakult helyzet orvoslását nem segíti, hogy bizonyos esetekben a projektek vezetői nem rendelkeznek kellő tapasztalatokkal ezen a területen, bizonytalanok a különböző pályázat-technikai kérdésekben (pl. változás-bejelentés, mérföldkövek, nyilvánosság biztosítása). Ez abból is adódik, hogy a pályázati kiírásban meghatározott alacsony menedzsment költségek eleve nem tették lehetővé azt, hogy igazán tapasztalt vezetőket foglalkoztassanak. Az 1000 fő alatti települések sokszor nem voltak felkészülve arra, hogy önállóan megtervezzenek, beadjanak, majd megvalósítsanak egy uniós pályázatot. A pályázat beadásában közreműködő szereplők pedig – főképp a pályázattíró cégek – a későbbiek során nem feltétlenül segítették a projekt megvalósulását.

Mindezt tetézi, hogy egyes programhelyszíneken a projektirányítás erősen centralizált módon, a szakmai megvalósítóktól elkülönülve működik, és ezzel jelentősen lassítja, már-már ellehetetleníti a projekt előrehaladását. Az is előfordul, hogy megfelelő együttműködés hiányában a szakmai stábra hárul a rendkívül energia- és időigényes árajánlat kérések lebonyolítása. A projektvezetés elkülönült működése egyéb anomáliákat is okoz, ugyanis van rá példa, hogy a szakmai megvalósítók nem ismerhették meg saját beadott pályázatuk tartalmát. Utóbbiak munkáját tovább nehezíti, hogy bizonyos esetekben nekik sincs kellő tapasztalatuk a projektmegvalósításban, így gondot jelent számukra a dokumentációhoz szükséges sablonok, nyomtatványok elkészítése és használata.

A közösségi terek munkatársai

A JKH-k működését jelentősen befolyásolják a következők is: a szakmai stáb létszáma és annak jellemzői. Az elemzés első felében már utaltunk rá, hogy egyes programhelyszíneken nincs meg az előírt és szükséges dolgozói létszám. Formálisan ugyan majdnem minden esetben teljesítik az ezzel kapcsolatos elvárásokat, a mentori beszámolók tanúsága szerint azonban előfordul, hogy a projektben foglalkoztatott egyik vagy másik dolgozó valójában valamelyik helyi közigazgatási intézményben végez munkát.

Gyakori probléma, hogy a projektekben foglalkoztatottak kiválasztása a helyi kulcsszereplők által dominált hatalmi térben zajlott network alapon, és a tapasztalatok szerint a későbbi személycserék során is nagy súllyal esnek latba a személyes érdekek. Több esetben emiatt vagy akár ettől függetlenül konfliktusokkal terhelt a helyi döntéshozók, a projektvezetők és a szakmai munkatársak viszonya. Sok helyen ez áll a szakemberek körében tapasztalható nagymértékű fluktuáció hátterében is.

A szakmai stábok működését a gyakori személycserék mellett az is nehezíti, hogy sok szakember a meglévő főállása mellett dolgozik a projektekben alacsonyabb óraszámban, így nem igazán adódik alkalom arra, hogy teljes létszámmal tartsanak stábülést. Előfordul az is,

hogy a stábtagek feladatai nincsenek világosan kijelölve, átbeszélve. A helyi segítők gyakran kulcsszereplők a JKH-ban, de van rá példa, hogy a kollégát a stáb nem integrálja, aki ennél fogva inkább kliensi mintsem munkatársi státuszban van a közösségi térben.

Egyes esetekben a JKH-k dolgozóinak szakmai ismeretei elavultak vagy hiányosak, és nem rendelkeznek kellő tapasztalattal az ilyen típusú szolgáltatások működtetésében, ezért nem tudják megszólítani a helyieket. Arra is van példa, hogy előítéletesek a cigány lakossággal szemben, és esetenként ezekben a nézetekben osztoznak a helyi védőnővel vagy családgondozóval is.

Programok, szolgáltatások

A projektek megvalósításának nehézségeit mutatja, hogy több olyan programhelyszín is van, ahol a pályázat megkezdésétől számított 6 hónapon belül nem tudták beindítani a JKH szolgáltatásait. A közösségi terek egy részénél pedig megfigyelhetők azok a tipikus problémák, melyek jellemzően az ilyen fajta szolgáltatások megszervezésének kezdeti időszakában jelentkeznek.

Több helyen alacsony a látogatottság, a közösségi tér dolgozói pedig passzívak és nem alkalmazzák azokat a lakosság elérését célzó eszközöket, amelyekkel be lehetne vonni őket. Egyes JKH-k esetében a helyi intézményekből visznek át gyerekeket adott programra, de stabil látogatói kör egyelőre nem alakul ki. Előfordul, hogy a közösségi terek programjai helyben nem ismertek vagy összemosódnak más, hasonló intézmények – pl. a művelődési ház – programjaival. Természetesen vannak jól működő JKH-k is, amelyek szakmailag megalapozott programokat valósítanak meg, és a célcsoport igényeinek megfelelő rugalmas nyitva tartással el tudják érni a helyieket.

A kevésbé jól funkcionáló JKH-k problémáinak hátterében a legtöbb esetben az előzetes tervezés, a szervezettség és a szisztematikus működés hiánya áll. Megesik, hogy az ott dolgozók nem ismerik a saját szakmai programjukat, de arra is van példa, hogy a közösségi tér nem a meghirdetett nyitva tartás szerint működik, esetleg zárva tart, mikor fogadnia kellene az embereket. A kérdőíves adatfelvételhez hasonlóan a mentori beszámolók is azt mutatják, hogy a JKH-k egy része nem törekszik bizonyos korcsoportok elérésére. A munkatársaknak rendszerint nincs közösségfejlesztési tapasztalata, ami arra ösztönözhetné őket, hogy a teljes helyi közösség bevonásában gondolkodjanak.

A kellőképpen át nem gondolt tevékenységek, az ad hoc működésmód az ott dolgozók tapasztalatlanságával párosulva egyes esetekben azt eredményezik, hogy a közösségi tér munkatársai nem képesek kezelni az ott jelentkező problémák egy részét: a normasértéseket, a rongálásokat, lopásokat. Emellett a higiéniés problémákkal küzdő családok megjelenéséből adódó nehézségekre sem tudnak adekvát válaszokat adni.

Általános, a kevésbé jól és a szakmailag megfelelő módon működő „Jó kis hely”-eket is érintő probléma az indikátorok – elsősorban az előírtaknak megfelelő mennyiségű RGYK-ban részesülő elérése – teljesíthetőségének kérdése. A programhelyszínek ismertetése kapcsán már kitértünk rá, hogy az RGYK-ban részesülők aránya évről-évre csökken az érintett

települések egy részén, illetve olyan helyek is vannak, ahol maga a gyerekszám is csökkent a pályázati felhívás megjelenése óta eltelt időszakban. Gondot okoz emellett, hogy a közösségi terekben dolgozók nem tudnak információt szerezni arról, hogy kik részesülnek az említett ellátásban, ráadásul az erre való jogosultságot évente lehet megszerezni, így egy-egy személy státusza akár többször is változhat a projektidőszak folyamán.

Fenntarthatóság

A JKH-k fenntarthatóságát meghatározó tényezők között kiemelt helyen szerepel a települési vezetőknek az újonnan létrehozott intézményhez való viszonya. Támogató környezetben az ilyen típusú szolgáltatások sokkal könnyebben válnak a település életének szerves részévé, a helyi önkormányzat által biztosított anyagi és más típusú források pedig nagyban segítik azt, hogy az egyes projektidőszakok közötti forráshiányos időkben is tovább működhessenek.

A vizsgált közösségi terek esetében ez a fajta támogatás sajnálatos módon sokszor hiányzik. A polgármester, a jegyző gyakran leterhelt vagy nem mutat érdeklődést a JKH működése, későbbi sorsa iránt. Azokon a településeken pedig, ahol a vezetés támogatóan viszonyul a közösségi térhez, nincsenek arra források, hogy hosszabb távon önerőből fenn tudjanak tartani egy ilyen intézményt. Normatív állami finanszírozás hiányában tehát meglehetősen bizonytalan a jövőjük.